

Jerneja Lisjak, OŠ Selnica ob Dravi

RAZVIJANJE PREDBRALNIH SPRETNOSTI V VRTCU

V šolskem letu 2015/2016 sva se strokovni delavki iz vrtca pri šoli na povabilo učiteljic, zaposlenih v šoli, priključili k projektu Linpilar. S sodelovanjem med vrtcem in šolo smo v našem zavodu povezali vertikalo od vrtca do šole. S pogovorom, medsebojnimi hospitacijami oz. učnimi sprehodi smo pridobile vpogled v delo sodelavk. Odločila sem se raziskati lastno prakso in pridobiti nova znanja na področju govorno-jezikovnega razvoja in usmerjene pozornosti, posledično razumevanja prebranega, pripovedovanja oz. ubesedovanja miselnih predstav ter razločnosti govora. Želela sem ugotoviti, ali lahko v vrtcu s projektnim pristopom vplivamo na razvoj predbralnih spretnosti. Po poklicu sem dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok in mag. prof. inkluzivne pedagogike, zaposlena v podružničnem vrtcu, ki šteje šest otrok, starih od dveh do šestih let. Del delovnega delam v svetovalni službi in izvajam dodatno strokovno pomoč za otroke s posebnimi potrebami.

Pri svojem delu v skupini se pogosto srečujem z otroki, ki imajo govorno-jezikovne motnje in težave z usmerjeno pozornostjo. Zato sem se odločila, da želim vplivati na zmanjšanje teh težav in otrokom omogočiti kakovostno pripravo na šolo.

Grilc (2014) utemeljuje, kako pomemben kazalnik otrokovega razvoja je razvoj jezika in govora. S tem spodbuja starše, vzgojitelje in druge, ki se ukvarjajo z vzgojo in izobraževanjem predšolskih otrok, da ob težavah zagotovijo pravočasno pomoč. Razvoja jezika in govora sicer ne moremo uporabiti kot formalno diagnostično sredstvo, ampak je spodbuda za razmišljanje o pričakovanem govorno-jezikovnem razvoju in iskanje morebitne strokovne pomoči.

Prav zato je izjemno pomemben vpliv zgodnjih izkušenj v vrtcu ter zagotavljanje kakovostnega programa, ki pripomore k optimalnemu razvoju otroka. V primeru težav v našem vrtcu zagotavljamo hitro ukrepanje in napotitev otrok v ustrezne institucije.

Zgodnje izkušnje vplivajo na hitrejšo učenje in usvajanje govora in jezika, razvijajo zdrav odnos do vrstnikov in odraslih ter oblikujejo pomembne čutne sposobnosti. Cilj zgodnje obravnave naj bi bil predvsem preventiven, kar

pomeni, da zmanjšujemo psihološke, kognitivne, čustvene in druge ovire pri otroku pred vstopom v šolo (Blackman, 2003; cit. po Globačnik, 2012: 23).

Zgodnja obravnava se začne pred vstopom otroka v vrtec ali šolo. Začne se že ob rojstvu otroka oziroma takrat, ko so pri otroku opažene določene motnje. Zgodnja obravnava je zelo pomembna zato, ker se v zgodnjem otroštvu začnejo razvijati različna razvojna področja: telesni razvoj, spoznavni razvoj, čustveno-osebnostni razvoj in socialni razvoj. Z zgodnjo obravnavo lahko na ta področja pomembno vplivamo, kar pripomore k hitrejši diagnostiki težav, pomoči strokovnjakov, preprečevanju/zmanjšanju sekundarnih motenj, normalizaciji obstoječe motnje (Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju, 2011).

Slika1: Priprava na poslušanje z gibalno igro Poslušanje (Lesjak Skrt, 2008: 14)

KAKO SMO SE LOTILI SPODBUJANJA RAZVOJA PREDBRALNIH SPRETNOSTI?

S pomočjo knjige Razvojni koraki avtorja Ivana Iviča (2002) sva s sodelavko ob začetku projekta najprej pridobili podatke za analizo stanja. Izdelali sva tabelo za ugotavljanje stopnje govornega razvoja in trajanja pozornosti. Novembra sva preverjali, ali otrok dosega določene cilje. Januarja in maja pa sva spremljali njegov napredek.

Dejavnosti, ki sem jih izvajala v skupini, so bile izbrane na podlagi spremljanja težav, ki sem jih opazila v skupini. V

vrtcu najpogosteje opažam naslednji govorno-jezikovni motnji: sigmatizem (motnje izgovora glasov s, z, c, š, ž, č) in rotacizem (motnja izgovarjave glasov r).

Grilc (2014) pojasnjuje, da je motnja izgovarjave najpogostejša govorna motnja v splošni populaciji otrok. Poudarja tudi, da skoraj ni govorno-jezikovne motnje, ki ne bi spremljala tudi motnje izgovora.

K usmerjenim dejavnostim, ki potekajo dnevno, sem vključevala igrice za razvijanje glasov, ozvenjanje in slušno razlikovanje – po avtorici Bernardki Lesjak Skrt.

Vaje spodbujajo pravilno izgovarjavo glasov in ob njih se otroci učijo slušnega razlikovanja in zavedanja glasov. Temeljijo na igri, ki omogoča aktivno učenje ter hkrati spodbuja in razvija socialne odnose med vrstniki (Lesjak Skrt, 2008: 5).

Slika 2: Vaja za izgovarjavo zvonečih glasov v gibanju. Špela škornje je obula: Šlop, šlop, šlop ... (Lesjak Skrt, 2008: 32).

Slika 3: Vaje za razgibavanje jezika.

Izdelala sem igrice za prepoznavanje glasov, iskanje besed z določenim glasom, zlogovanje in glaskovanje. Manjkale niso niti vaje za razgibavanje jezika, ki sem jih izvajala po knjigi Suzane Levč: Liba, laca, lak (2014). Otroci so vse omenjene aktivnosti sprejeli za svoje in jih doživljali kot zelo zabavne.

Levc (2014) navaja, da sposobnost, ko se otrok osredotoči na zvok, imenujemo slušna pozornost. Ta je zelo pomembna tako za poslušanje kot za razumevanje in razvoj govora pri otroku.

Z vajami za razvijanje slušne pozornosti dosežemo boljše poslušanje in boljše slušno razlikovanje glasov, ki so si podobni. Otrok lahko med četrtem in petim letom med seboj loči ne samo podobne zvoke, temveč že tudi glasove, ki so si med seboj podobni. Nekoliko kasneje, med petim in šestim letom, se otrok začne zavedati, da je beseda sestavljena iz posameznih glasov, ki jih lahko združujemo na posamezne glasove in jih spet združujemo v besede, čemur rečemo glasovna analiza in sinteza ali glaskovanje. Šele ko je otrok sposoben besedo, ki jo sliši, razstaviti na glasove in slišane glasove združiti v besedo – ko glaskuje, je pripravljen za učenje branja in pisanja. Sposobnost slušnega razčlenjevanja je torej dober pokazatelj za uspešnost otroka v procesu opismenjevanja (Levc, 2014: 19).

Ker je naš vrtec v okolju, kjer je močno prisotno narečje, smo izdelali narečno-knjižni slovar. Dejavnost je potekala tako, da sem vzgojiteljica brala narečne izraze, otroci pa so poskusili najti ustrezen knjižni izraz (buka – pujsek, fertik sn – končal sem, žgečo – vroče, goša – gozd). Najprej sem jih učila knjižnih izrazov, saj jih niso poznali. Slovar so

Slika 4: Žrebanje sličic, poimenovanje, določanje prvega glasu, umeščanje k pravilnemu glasu.

Slika 5: Vaje za fonološko zavedanje. Razlikovanje med dvema podobnima glasovoma (c in č).

Slika 8: Pridobivanje besedišča. Poimenovanje zimskih športov.

Slika 6: Vaja slušne pozornosti. »Z levo roko primite desno uho!«

otroci ob koncu šolskega leta odnesli domov, da se bodo lahko igrali »narečno-knjižni slovar« igrali tudi s starši.

Slika 7: Vzgojiteljica prebere narečni izraz, otrok najde ustreznega knjižnega.

Slika 9: Pripovedovanje ob slikanicah

Pogosto sem v različne aktivnosti vključevala vaje za usvajanje besedišča. Ob sledenju letnim časom smo se učili poimenovati predmete, rastline, zimske športe, ki so bili značilni za določen letni čas.

Aktivni smo bili tudi pri dejavnostih, pri katerih smo razvijali sposobnost pripovedovanja. Izvajali smo projekt Bralni nahrbtnik, obiskovali knjižnico, sodelovali s šolsko knjižničarko, si izposojali knjige, tvorili povedi s pomočjo kock za pripovedovanje ...

Ob zaključku šolskega leta 2016 smo napisali besedilo za slikanico brez besedila Brundo se igra avtorja Marjana Mančka (2011). Enako smo storili ob zaključku šolskega leta 2017, ko smo napisali besedilo k slikanici Deček in hiša (2016) avtorice Maje Kastelic. Slikanico z besedilom smo si izmenjali z vrtčevsko skupino Ribice, ki je bila naša partnerica v projektu. Potem smo mi prebrali njihovo besedilo, ki so ga napisali za omenjeni slikanici. Bili smo presenečeni, ko smo ugotovili, da se popolnoma razlikuje od našega, vendar nam je bilo zelo všeč.

Slika 10: Nastajanje besedila za slikanico brez besedila Brundo se igra

GAŠPER, 3 leta - Mevedek je šel k tiso, da bi si zobe umival. Oni ko ma take točno je jedo. Takim huhom je šivo. Tam je ena kaplica pa si je loke mival.

ERIK, 4 leta - Medvedek je šel spat. Potem je šel lulat. Pol si je roke umil. Pol si je oči umil. Pol se je obrisal, pol si je zobe umil. Potem se je pa dol slačo.

ZALA, 4 leta - Medvedek se najprej prebujja. Potem ga tišči lulat in potem lula v kahlico. Zobe si umiva, se gre umiti, potem se obriše, potem si zobe umije in potem se oblači.

TJAŠA, 5 let - Nekoč se je prebudil medvedek. Si je zobe umil, potem je šel lulat na kahlico. Potem se je oblačo, potem si je roke umil, potem je šel spat, potem si je roke umil, potem se je prebudil.

Ob izvajanju vseh omenjenih dejavnosti sem ocenjevala tudi trajanje otrokove usmerjene pozornosti, ki je ključnega pomena pri sodelovanju v šoli. Pri mlajših otrocih, starih štiri leta, sem morala pogosteje menjavati dejavnosti, medtem ko so predšolski otroci sledili dejavnostim; razen deklice, ki je imela več težav z nemirom in usmerjeno pozornostjo.

KAJ JE PRINESLO RAZISKOVANJE LASTNE PRAKSE?

Rezultati so pokazali, da vzgojiteljevo raziskovanje lastne prakse, iskanje sprememb s pomočjo samorefleksije ter sprotne evalviranje pomembno prispevajo h kakovosti dela z otroki in omogočajo njihov optimalni razvoj na izbranem področju. S sodelovanjem v projektu sem pridobila nova, sveža znanja. S starši sem učinkoviteje komunicirala, saj sem jim lahko na primerih dejavnosti in doseženih ciljev posameznega otroka lažje orisala otrokov napredek. Ugotovila sem, da so otroci pri vseh zastavljenih ciljnih napredovali. Posledično zaradi samega razvoja, zagotovo pa so nekaj prispevale tudi usmerjene dejavnosti in več pozornosti, ki sem jo namenila govorno-jezikovnemu razvoju otrok. Vsi otroci so usvojili knjižne izraze za narečne besede ter se naučili pripovedovati ob slikanicah ali pripovedovalnih kockah. Vsi predšolski otroci že slišijo glasove v besedi ter znajo besedo zlogovati. Kljub usmerjenemu delu in trudu pa nisem uspela zmanjšati govorno-jezikovne motnje pri dečku, ki čaka na obravnavo pri logopedu.

VIRI IN LITERATURA

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (2011). http://www.belaknjiga2011.si/pdf/bela_knjiga_2011.pdf (dostopno 20. 4. 2017).

Globačnik, B. (2012). Zgodnja obravnava. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Grilc, N. (2014). Govorno-jezikovne motnje. Priročnik z vajami. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Ivič, I. (2002). Razvojni koraki: pregled osnovnih značilnosti otrokovega razvoja od rojstva do sedmega leta. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.

Lesjak Skrt, B. (2008). Glasovi v gibanju in igri. Ljubljana: Bravo.

Levc, S. (2014). Liba laca lak. Ljubljana: Samozaložba.